

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента

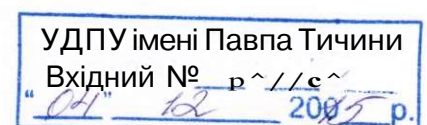
Матієнко Олени Степанівни

на дисертацію Барбелко Наталії Степанівни «Виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови» подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - «Теорія і методика виховання»

Соціально-економічні та політичні зміни, які відбуваються в нашій країні, сприяють тому, що, з одного боку, активізується рух прогресивної частини населення до набуття загальнолюдських цінностей, духовності, справжньої культури, а з іншої - відбувається загострення міжнаціональних конфліктів, які призводять до непорозуміння та руйнування національної та світової культур. За таких обставин особливого значення набуває проблема виховання у майбутнього покоління толерантного ставлення до представників інших культур, позитивного емоційного сприйняття «культурного Іншого» та готовності зайняти активну позицію діалогу у відносинах з ним.

Формуванню міжкультурної толерантності майбутніх фахівців, в умовах розширення міжнародних економічних зв'язків України, сприяє дисципліна «Іноземна мова», яка виступає засобом спілкування, отримання інформації, міжнародної співпраці, а також засобом збереження, поширення та розвитку світової культури. Вона збагачує людину в багатьох сенсах, оскільки підвищує не тільки практичний ефект навчання, що виражається в набутті нових знань, але також здійснює істотний внесок у становленні толерантної, морально зрілої особистості готової до міжкультурної комунікації.

З огляду на вищезазначене дисертаційне дослідження Барбелко Наталії Степанівни «Виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови» є безперечно своєчасним як за змістом, так і

здобутими результатами, тому повністю відповідає потребам сучасної педагогічної науки.

У рецензованій нами роботі дисертанткою зроблено аналіз, систематизацію та розкрито актуальність проблеми, стан її наукової розробленості. У контексті останнього науково вивірено об'єкт, предмет, мету і завдання дисертаційної роботи, досить ґрунтовно охарактеризовано методи дослідження, його наукову новизну та практичну значущість здобутих результатів. Логіка побудови дисертаційної роботи відповідає визначеним меті і завданням дослідження.

У першому розділі дисертаційного дослідження здійснено теоретичний аналіз проблеми міжкультурної толерантності у науково-педагогічній літературі та охарактеризовано теоретичні підходи до вивчення проблеми міжкультурної толерантності; розглянуто генезис поняття «толерантність», види толерантності, особистісні якості толерантної та інтолерантної людини; визначено суть та структуру міжкультурної толерантності.

Проведений ґрунтовний аналіз вітчизняної та зарубіжної філософської, психолого-педагогічної літератури та виховної практики коледжів, дав змогу дисертантці розкрити й охарактеризувати з позицій власного дослідження сутність і зміст його провідних понять, охарактеризувати особливості виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови.

Заслуговує на увагу досить вдала характеристика провідного поняття дослідження «міжкультурна толерантність», сутність якого Барбелко Н. С. розглядає як інтегративну особистісну характеристику, яка включає в себе знання, необхідні для здійснення толерантної міжкультурної взаємодії, позитивне емоційне сприйняття культурного «Іншого» як рівного, бажання та здатність спілкуватися з представниками інших культур на толерантній основі задля взаємозбагачення, здатність до компромісу, подолання протиріч, вміння знаходити спільну мову, стримувати себе, з повагою ставитися до мовних, культурних відмінностей співрозмовника (стр. 47).

Цінним є використання контент-аналізу для порівняння різних теоретичних підходів до даної проблеми, характеристика видів толерантності, що, в свою чергу, тільки підкреслює наукове значення роботи та ґрунтовність опрацювання категоріальних понять.

Достатньо аргументовано і науково вивірено у контексті проблеми дослідження структурні компоненти міжкультурної толерантності студентів коледжів (когнітивний, мотиваційно-стимулювальний, емоційно-оцінювальний, особистісно-рефлексивний, комунікативно-діяльнісний) (стр. 43-46); критерії (пізнавальний, аксіологічний, афективний, поведінковий, особистісний) (стр. 78-79), показники (соціокультурні знання; інтерес, бажання та готовність до міжкультурної взаємодії; позитивне емоційне сприйняття думок, поглядів, способу життя іншої людини; моральні риси; усвідомлення себе носієм культурних традицій; вміння здійснювати міжкультурну комунікацію на толерантній основі) (стр.80-82). Визначені критерії й компоненти стали основою для виявлення трьох рівнів вихованості міжкультурної толерантності студентів коледжів (низький, середній, високий).

У другому розділі дисертації проаналізовано особливості виховання студентів коледжів, зокрема виховання міжкультурної толерантності, виховний потенціал дисципліни «Іноземна мова»; представлено програму діагностики вихованості міжкультурної толерантності та визначено реальний стан її вихованості у студентів коледжів.

Досить детально описано автором зміст та специфіку організації виховного процесу у коледжі, метою якого є виховання гармонійно розвиненої, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої людини, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, здатної до саморозвитку і самовдосконалення (стр. 60). Проаналізовано особливості юнацького віку в контексті виховання міжкультурної толерантності (стр. 53-55).

Значне місце у науковому пошуку Барбелко Н. С. приділено розкриттю виховного потенціалу дисципліни «Іноземна мова», яка сприяє вихованню

моральних рис особистості; культури спілкування; поваги до культури, традицій, представників країни, мова якої вивчається; бажанню вивчати іноземну мову задля міжкультурної взаємодії, взаємозбагачення; сприяє усвідомленню власного «Я», своєї гідності, неповторності, самобутності і на основі цього - формуванню толерантного ставлення до культурних, мовних та інших відмінностей «Іншого» (стр. 63 -67).

Заслуговує на особливе схвалення розроблена Н.С. Барбелко програма діагностики рівнів вихованості міжкультурної толерантності за критеріями: пізнавальним - авторські тести «Знання про толерантність», «Знання про англomовні країни, їх культуру, традиції», «Особливості спілкування з іноземними діловими партнерами»; аксіологічним - авторський опитувальник «Діагностика рівня мотивації»; афективним - експрес-опитувальник «Індекс толерантності» (Г.У. Солдатова, О.А. Кравцова, О.Є. Хухлаєв, Л.А. Шайгерова); особистісним - методика для визначення соціокультурної ідентичності (ОСКІ), опитувальник для діагностики здатності до емпатії (А. Мехраб'ян, М.С. Епштейн); поведінковим - тест комунікативної толерантності (В.В. Бойко), методика ЖТ «Життєві діалоги» та «Життєві ситуації» (Г. Бардієр) (стр. 83).

У третьому розділі, відповідно до завдань формульованого та констатувального етапів дослідно-експериментальної роботи, проведено в природних умовах педагогічного процесу під час вивчення студентами дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», дисертанткою було розроблено структурно-функціональну модель виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів, яка представлена взаємопов'язаними блоками (цільовий, змістовий, процесуально-діяльнісний, оцінно-результативний), що актуалізує практичну значущість дисертаційного дослідження (стр. 107).

На позитивну оцінку заслуговує здійснене дисертанткою теоретичне обґрунтування педагогічних умов виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови: створення толерантного

освітньо-виховного середовища навчального закладу; активізація виховного потенціалу дисципліни «Іноземна мова»; упровадження факультативного курсу «Англійська мова для міжкультурного спілкування»; забезпечення безпосереднього спілкування з представниками інших культур та через мережу Інтернет.

Для перевірки ефективності педагогічних умов і дієвості структурно-функціональної моделі виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови здобувачем проведено формувальний експеримент, який передбачав застосування ефективних форм та методів як аудиторної, так і позааудиторної виховної роботи: семінари з викладачами, тренінговий курс для студентів «Учимося толерантності», факультативний курс «Англійська мова для міжкультурного спілкування» («English for Cross-Cultural Communication»), години наставника групи, дебати, конференції, тренінги, виставки, святкові заходи, інтерактивні театри, літературні вітальні, випуск студентської газети, конкурси відеороликів, творчі ігри, драматизація творів українських та зарубіжних драматургів та ін. (стр. 112-118).

Заслуговує на особливе схвалення досить ґрунтовне опрацювання дисертанткою здобутих експериментальних даних методами математичної статистики: факторний аналіз, середній показник, критерій Вілкоксона-Манна-Вітні, показник абсолютного приросту (G), коефіцієнт ефективності, критерій кутового перетворення Фішера f^* . Останнє дає всі підстави для визначення теоретичної ефективності як самого дослідження, так і своєчасності й важливості для педагогічної практики напрацьованих здобувачкою науково-методичних і дидактичних матеріалів, розробленого змісту й відповідно форм і методів його презентації у навчально-виховному процесі коледжів. Підтвердженням цього висновку є досить ґрунтовно представлена Н.С. Барбелко як у дисертації, так і в авторефераті апробація основних теоретичних і практичних положень дисертаційного дослідження у 19 (18 одноосібних) друкованих працях, опублікованих у фахових виданнях і

збірниках матеріалів конференцій, доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах.

Дисертаційна робота логічно структурована, вирізняється послідовністю і концептуальною відмінністю. Вона складається зі вступу, 3-х розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (386 джерел, із них 14 - іноземною мовою) і додатків. Робота ілюстрована таблицями, рисунками. Загальний обсяг дисертації становить 304 сторінки, з них - 188 сторінок основного тексту. Усе це зумовлено характером проведеного дослідження і повною мірою підпорядковано його меті, що в цілому відповідає вимогам ДАК України до обсягу кандидатських дисертацій.

Автореферат дисертації відповідає вимогам ДАК України і досить повно відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи, дає цілісне уявлення про проведене дослідження.

Таким чином, як свідчать результати аналізу дисертаційної роботи Барбелко Наталії Степанівни «Виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови», її авторці вдалося повною мірою досягти поставленої мети і розв'язати завдання. А отриманні нею особисто нові науково обґрунтовані результати варто визнати суттєвими для розвитку теорії і методики виховання. Ці результати можуть бути рекомендованими для практичного використання в системі вищих навчальних закладів України.

Загалом дисертація Барбелко Наталії Степанівни заслуговує на позитивну оцінку, проте вважаємо за доцільне зробити деякі зауваження і висловити окремі побажання:

1. Дослідження набуло б ще більшої наукової цінності, якби авторка ґрунтовніше розглянула поняття «інтолерантність», адже позитивне розуміння толерантності досягається, зокрема, через з'ясування проявів її протилежності - інтолерантності, або нетерпимості. А також висвітлила випадки, у яких прояв інтолерантності має позитивне підґрунтя, що пов'язане саме з небайдужістю людини до оточення, до інших людей, до великого різноманіття культур, форм

самовираження та самовиявлення людської особистості, та базується на прагненні змінити усе на краще - і тому є виправданим. (У своєму дослідженні дисертантка пропонує написати твір «Коли не варто бути толерантним» стр. 117).

2. Лише толерантний педагог зможе виховати толерантність у своїх студентів. А тому, із визначеного дисертанткою комплексу педагогічних умов доречним, на нашу думку, було б виокремити таку педагогічну умову, як формування готовності педагогів до виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови. Адже, у першу чергу, педагогам самим потрібно зрозуміти важливість толерантних стосунків і необхідність виховання толерантної особистості студентів, сформувати вміння та навички толерантної взаємодії, бути готовим вирішувати проблему формування міжкультурного толерантного ставлення студентів до оточення. Що, своєю чергою, сприятиме можливості створенню толерантного освітньо-виховного середовища навчального закладу.

3. У дисертаційному дослідженні зазначається, що експериментальна робота здійснювалася в природних умовах педагогічного процесу під час вивчення студентами дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» (стр. 83). Тому цілком логічно й закономірно було б підкреслити це й у авторефераті.

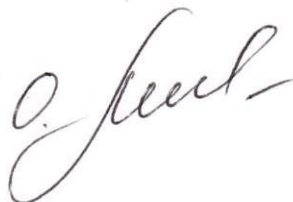
4. Текст дисертації не позбавлений стилістичних та орфографічних огріхів.

Проте, висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку здійсненого дослідження. Дисертаційне дослідження Барбелко Наталії Степанівни «Виховання міжкультурної толерантності студентів коледжів у процесі вивчення іноземної мови» є самостійним завершеним дослідженням, що вносить вагомий внесок у теорію і методику виховання, відповідно має суттєву практичну значущість, відповідає пунктам 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня

2013 року № 567, а її автор Барбелко Наталія Степанівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української та
іноземних мов Вінницького
національного аграрного
університету

О.С. Матієнко

Підпис канд. пед. наук, доцента
Матієнко О.С. засвідчую:
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Мулик Т.О.

« 1 » серпня / АЛ 2015 року